

R.M. AZKUE

Atsegiña sortzen omenaldiak. Mezei dauanari egiña danean, jakiña.

Merezi barik egiñak be ba-dira orduan?

Oba ez, ta ez gitxi.

Sarni norbaitek, abotsa jaso ta eskatu daualako, omendu egin oi dogu urlia naiz sandia.

Merezirik? Ba'leiteke.

Baiña ba-dira beste asko mereziago dabenak; Oneik ez daukie olako abots zolidunik, eta or diraue ixil-zulo.

* *

AZKUE'RI OMENALDIA

Azkue zanari ez yako merezi aiña omen egin.

Lekeitiar au beti txalotu bear gendukena da.

Olakoxea bait zan, euskal zelaian ain zuzen, Azkue: andia, jakintsua, marka guztiak erre zituana; guk noznai txapela kendu bear dautsoguna.

Il zanetik izan ditu omenaldi ta jai batzuk, baiña kaskarrak, noizean beingo, meatz eta bakanak.

Guk uste baiño, euskal arloan diñot, askoz Ian geiago egiña dogularik, ezta bear bestean ezaguna aren irudia, aren nortasuna.

Ezta bere jaioterrian bertan be.

Euskaldunok beti erdi jakitun eta,

geure gauzetan batez be, kultura urrikoak izan ez gaitez, lekeitiar gazte talde batek omenaldia egin nai izan dautso Azkue euren erritar jakintsuari.

Asmoa ezta asmotan geratu, sarri jazo oi danez; pentsatua azur eta ma-miñez jantzi dabe.

Txalogarri doguz, beraz, Lekeitio'ko gazteak, bide ortatik diarduenak.

LEKEITIO'RA

Dei bat izan neban asko ez dala, Lekeitio'tik.

Oindiño ikasle dan Etxebarria'tar \itor'en abotsa zan urrutizkiñez.

Omenaldi bat eratu ta aurrera atera iai eben Pazkoetako oporraldian, oi-:ura zarrari ekiñez, Azkue zanaren :uskal lana goratzeko mai inguruko bat :ratuaz.

Nik be, beste biren artean esku srtzea *nai* eban.

Pozarren erantzun neutson «baietz». Gelan ezetz esan gazte adoretu batzuen leiari?

Epaillaren 30'an zan mai-inguruko ni eta ara zuzendu nintzan eguen arra-:saldez.

Aurretik eta gero be bai, eguraldi uritsuak euki doguz nunbait; egun a, atera, oso ederra izan zan.

Zornotza'tik arakoa pozik egin neban: Gernika, Ibarrangelu, Elantxobe, Izpaster, Lekcitio, zoragarri be zoragarri, neukazan, udabarriko giro bikaiñez.

Lekeitio'n zain neukan Aitor, jainko txiki baten antzera, irribarrez ta adeitsu.

Esanak esan, gure gazteak balio dabe edozein Laterriko agintari naiz ordezeko artzeko be. Zeatz, zur eta adiak ditugu.

Orretan, ostera, Lekcitio ez dogu edozein: ementxe bai zan bizi izan urteetan Zita erregiña bere seme-alabakaz.

Egunokaz be, esan daustienez, emendik izan da lenago berton emondako urte ta egunen gozotasuna barriro be miazkatu nairik edo.

* * *

MAI INGURUA

Zortzirak eta amarrean, Gizarte-Ikastetxeko saloian giñan guztiok, gu iru izlariok —Alfontso Irigoien, J. M. Arana Martija ta ni— eta jentea naiko ugari.

Aratu guztiak zerbait geiago jakin gura eben, Azkue zanari buruz.

Ez, jakin-zaletasunak ez dauko iñoiz be giegirik.

Ikasiz geugandu oi dogu kultura, irakurriz eta entzunez batez be.

Euskaldunok —besteak ez?— ba-dogu orren premiña ta bear-izanik, geure gauza askotan ez-jakifiak gara-ta.

Mai inguruan giñan; naiz-ta duin izan ez, erdiko nintzan ni, Irigoien eta Arana ezker-eskuma nitularik.

Baita urruntxoago, aurkezlea ta Bilbao'ko Erri-irratiko gazte adore tsu, zoli bizkorrak be.

Gaiak banandu ostean —nik, Azkue zanaren bizi-zeaztasunak, Irigoien'ek Azkue'ren euskal lanak eta Arana'k Azkue'ren musikari buruzkoak—, ekin geuntson geure arloari.

Nik, Lekeitio ta inguruak, bertoko arrantzale, baserritar eta gizaseme jakintsuak goratu ondoren, Azkue'ren bizitza jalgi ta urkuldu neban gain samarretik.

Bizitza ederra egiaz, euskaldun jakintsu batek burutua.

Azkue, soiñez, zabala, sendoa, andialuzez, txairoa ta osasuntsua zan.

Gogo izakeraz, ostera, bizia, zolia, adimen argikoa, edozein gauza sakon aztertzen ekiana.

BIZITZA

Gazteiz'en ikasi ebazan abade-karrerako gaiak, gero Salamanka'n osoturik.

(1864-1951)

Irakasle edo Doktor titulua eban Teologian.

Apaiz langille ta siñismen andikoa izan zan, bere bizitza osoa Bilbao'n eginik.

Aste barruan eguneroko lanari ekiflik, igandetan Kristoren Itza ereiten alegindu oi zan.

Apaiz-apostolutza lez artu eban euskal lana be: itzez eta idatziz, eta joan-etorritz, bere erriaren biotzeraiño eroango eban Jaunaren erreinua.

Gaztetatik euskal maixu izan zan. «Euskalzale» ta «Ibaizabal» asterokoak sortu ta zuzendu ebazan urte batzutan.

Euskalari lez, ainbat liburu eder osotu euskuzan; baita ainbat kantu, eresi zar, esakun, ipuin eta abar batu be.

Bere lanik ederrenak: Iztegia, Mofologia Vasca, Kantutegia, Euskalerriaren Yakintza, Urlo opera ta abar.

LANAK

Irigoien'ek, Azkue'ren euskal lana biribildu euskun batez be.

Ortografiari buruz Arana - Goiri - rekin euki zituan eztabaidak aitatu ondoren, bere lanik urtenenak aztertzen

aitu: «Euskal-Izkindea», «Proyecto de Ortografia», Iztegia, «Gipuzkera oso:ua», «Ardi galdua», ta gainarakoak.

Asko idatzi eban Azkue'k, joskera)nez eta gizonkiro.

Aren eritxiak, geienak beintzat, ge-oago be aintzat artuak izan dira.

Euskera batuaren aldekoak be, gai rskotan Azkue'ren jarraile dira.

SARBIZALEA

Garbi-zalea zan Azkue. Eta Arana-i oiri'k bere garbi-giroa sortu baiño enagotik esan gengike.

1891'an argitaratu eban bere «Euskal [zkindea], 401 orrialdeko euskal grama-ika; eta Arana-Goirik, bere «Lecciones ie Ortografia del euskera bizkaino», Baterako, 1896'an emon eban argitara.

* * *

ERESLARI

Arana-Martija'k, azkenez, Lekeitio' co musika-giroa bizi jarri ondoren,)ertako musikalarik aipatuenak gogora ;uskuzan.

Azkue be, giro orretan, naitaez musika-zale izan bear. Eta orrela izan yakun.

Or-emen Iztcgirako ta Kantutegi-rako lan billa Euskalerrri osoan zear ebillerik, beta izan eban oraindik erbestera joan eta Paris'en, Bruselas'en eta Kolonia'n armonia ikasteko be.

Eder eban euskal musika, ta gazte-tatik asi zan berau ikasi, landu ta sakabanaturik ebiltzan euskal musika txatal bitxiak batzen.

Eta egin zituan kanta zar bildumak besterik egin ez ba'leu be, ondo irabazia eukan betiko izen ona, ospetsu baizen ederra.

Musika-lanen artean, «Cancionero Vasco Popular» deritxona, ikaragarria da.

Orrezaz gain, iru oratorio idatzi zituan, eta opera bi, «Ortzuri» ta «Urlo», bigarren au batez be oso ederra, arnas aundikoa.

Gai one tzaz itzaldi bikaiñak be sarri emon ebazan.

Txalo bero artean amaitu zan mai-inguruko jarduna.

Pozik geratu ziran lekeitiar gazteak, Azkue jakintsuari opatu geuntson goratzarre onekin.

AITA ONAINDIA

AZKUE JAUNAREN LANAK:

1) EUSKERARI BURUZKOAK: «Euskal Izkindea» (Bilbao, 1891); «Metodo practico para aprender el vascuence bizkaino y guipuzkoano» (Bilbao, 1896); «Proyecto de Ortografia» (Bilbao, 1896); «El Euskera o el Bascuence en 200 lecciones» (Bilbao, 1897); «Manual de Conversación» (Bilbao, 1901); «Diccionario vasco - español-frances» (Tours, 1905-06); «Prontuario fácil para el estudio de la lengua vasca popular» (Bilbao, 1917); «Diccionario de bolsillo vasco-español y español-vasco» (Bilbao, 1918); «Marfologia vasca» (Bilbao, 1923); «Neologismos formados a imitación de otras lenguas» (Bilbao, 1929); «Acerca del Santoral vasco» (Bilbao, 1933); «Gipuzkera osotua» (Bermeo, 1935); «El Vascuence y varias lenguas cultas» (Bilbao, 1949).

2) LITERATURA - LANAK: «Txirristadak» (Bilbao, 1898); «Bein da betiko» (Bilbao, 1890); «Jesusen Biotzaren Illa» (Bilbao, 1901); «Ardi galdua» (Bilbao, 1918); «Itzaldiak» (Donosti, 1923); «Laminak Euskalerrrian» (Bilbao, 1927); «Euskalerrriaren Yakintza» (Madrid, 1935); «Ipuñak» (Bilbao, 1968). Argitaratu barik: «Grankanton

arrantzaleak»; «Ortzuri», nobela; «Latsibi», irakurgai; «Kristo'ren Antz-bidea».

3) MUSIKA-LANAK: «Euskerazko Eresiak»; «Eleizarako Eresiak»; «Ingurrazti batzuk»; «Eresan zerki oneik: a) Vizcaylik Bizkaira; b) Sasi- esk la; d) Aitaren bildur; e) Gainzabale'ko eiztaria; f) Eguzkia nora; g) Colonia inglesa ta h) Pasa de Ckimbos. Iru oratorio: «Daniel», Lamindano ta Andra Urraka. Opera bi: «Ortzuri» ta «Urlo», Bilbao'n 1909'an eta 1912'an antzeztuak. «Cancionero vasco popular» (Barzelona, 1918), 12 tomu, eta (Bilbao, 1968) ale bitan. Itzaldiak: «Musica popular bascongada» (Bilbao, 1901); «Musica popular vasca» ta «La musica popular vasca y la griega» (Bilbao, 1919); «La tradición en nuestra musica popular religiosa» (Gazteiz, 1930).

Nazario Oleaga'k onela: «Esan nei, Azkue'ren irudia zeatz eta osoan agertu dedin, bere eresi zaletasunak bere bizi guztian iraun ebala, larogetakaz urteak ebazala be, beste lanen atsedenez, sarri Ian gelan eukan piano aurrean jazarrita, josten eta abestuten inarduan eta».